

היום נלמד בעזרת ה':

נזיר דף לה

למדנו בעמוד הקודם: **אמר מר וכו'**: לרבנן דורשים את הפסוקים בנזיר בכלל ופרט': 'מניין וְשָׂכַר יֵזִיר' פרט, 'מכל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן' חזר וכלל - דוקא כעין הפרט. אם כן מדוע חזרה התורה ופרטה 'מִמְחַרְצֵינִים וְעַד זָג'?' והתשובה ש'מכלל ופרט' בלבד היינו מרבים את הכל, ו'הפרט' שלאחר הכלל מלמד שמרבים רק כעין הפרט.

ולרבי אלעזר בן עזריה: שלומד מהפסוק של 'הפרט' האחרון 'מִמְחַרְצֵינִים וְעַד זָג' עד שיאכל שני חרצנים וזג - מניין הוא ילמד את הפרט האחרון של ה'פרט וכלל ופרט'? והתשובה היא שהוא באמת סובר כרבי אליעזר שלומד את הפסוקים בדרך של 'מיעוט וריבוי' ומימלא 'מִמְחַרְצֵינִים וְעַד זָג' מיותר בשביל הלימוד הנ"ל.

תירוץ נוסף: ואיבעית אימא: רבי אלעזר בן עזריה באמת סובר כרבנן שלומדים את הפסוקים בדרך של 'פרט וכלל ופרט'. ו'מִמְחַרְצֵינִים וְעַד זָג' לומדים את שני הדברים: גם פרט וכלל ופרט, וגם עד שיאכל שני חרצנים וזג'. והגמרא מבארת:

דאי סלקא דעתך: כי אם הפסוק היה בא ללמד רק את דברי רבי אליעזר בן עזריה של שני חרצנים וזג – התורה היתה צריכה לכתוב זאת ביחד עם הפרט בתחילה, ומדוע היא חילקה את הפרטים וכתבה זאת לאחר הכלל? אלא בשביל ללמד פרט וכלל ופרט.

ואימא כוליה: ומאידך, אי אפשר לומר שהפסוק הזה בא ללמד רק 'פרט וכלל ופרט', כי אם כן היה צריך להיות כתוב את החרצן והזג שניהם או בלשון רבים 'מחרצנים עד זגים' או בלשון יחיד 'מחרצן עד זג', מדוע שינתה את התורה בלשונם? אלא ללמד עד שיאכל שני חרצנים וזג.

ורבי אלעזר דדריש מיעט וריבה: מניין שהוא לומד את התורה גם בדרך של 'פרט כלל'? (הגמרא ידעה שיש מקומות בתורה שהוא לא חולק על כך שדורשים בהם 'כלל ופרט', וכפי שיובא בסמוך - תוס').

(המשך בדף הבא ↓)

אמר רבי אבהו: נאמר בדיני השומרים "פי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שנה וכל בהמה לשמר ומת או נשבר או נשבה אין ראה". 'חמור או שור או שנה' – 'פרט' - דוקא הם, 'וכל בהמה' - כלל - אפילו דובים ואריות, 'לשמר' - חזר ופרט - ללמד שמרבים דוקא 'בעין הפרט' כגון עופות שהם בעלי חיים המשתמרים, ולא דובים ואריות שאינם בעלי חיים המשתמרים (אין להם 'תרבות' של חיים עם בני אדם).

רבא אמר: נאמר "ואם מן הצאן קרבונו מן הפשבים או מן העצים לעלה זכר תמים יקריבונו". 'מן הצאן' ה'מן' – פרט - כלומר לא כל הצאן כשר, אלא רק חלק מתוך הצאן. ו'הצאן' - כלל - דהיינו כל הצאן. 'מן הפשבים או מן העצים' - חזר ופרט (דוקא בבשים ועצים) - ללמד דוקא 'בעין הפרט' דהיינו למעט כבש בעל מום (וכמו שכתוב שם בפסוק 'זכר תמים'). ואפילו שם הפרט ('מן הפשבים או מן העצים') לומדים גם דוקא כבש ועז בן שנה ולא בן שנתיים (כי סתם 'כבש' ו'עז' משמע בן שנה), אבל מהכלל ('הצאן') אנו מרבים אפילו בן שנתיים (תוס').

אמר ליה רב יהודה מדיסקרתא לרבא: רבי אליעזר יכול ללמוד זאת כבר קודם לכן מתחילת הפרשה שם: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם פי יקריב מכם קרבן ליהוה מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם". 'מן' - פרט כלומר 'מן הבהמה' ולא כל הבהמה כלומר בהמה ולא חיה (דהיינו 'הבהמה' כוללת גם חיה כדלהלן, והמיעוט ממעט חיה), 'הבהמה' - כלל - כי חיה בכלל בהמה, 'מן הבקר ומן הצאן' - חזר ופרט - דוקא בהמה. ללמד שגם 'שור הבר' כשר לקרבן, שאמנם הוא גדל בר כמו חיה אך הוא מין בהמה, אבל חיה פסולה כי 'אי אתה דן אלא בעין הפרט'.

אמר ליה: מכיון שחיה בכלל בהמה לא היינו לומדים מהמילה 'מן' למעט רק חיה, אלא היינו ממעטים גם מקצת מהחיות וגם מקצת מהבהמות (שהרי 'מן' ממעט מ'הבהמה' - שהיא גם בהמה וגם חיה).

אמר ליה: אי אפשר לומר כן. משום שה'מן' שלאחר הכלל 'מן הבקר ומן הצאן' בהכרח ממעט חיה כי בקר וצאן הם רק בהמות, אם כן גם ה'מן' הראשון 'מן הבהמה' ממעט חיה מתוך הבהמה (אפילו שבאמת שם 'בהמה' כולל גם חיה).

*

ומנלן דהכי הוא: כלומר למדנו לעיל שרבנן דורשים 'פרט וכלל ופרט' שהפסוק בא לרבות כל דבר שהוא בעין הפרט, מנין שאכן כך דורשים?

תשובה: שנאמר לגבי המעלה מעות מעשר שני לירושלים - **"וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכָל אֶשֶׁר תֵּאָדָה נִפְשָׁךְ בְּבָקָר וּבְצֹאן וּבַיִן וּבַשֶּׂכֶר וּבְכָל אֶשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נִפְשָׁךְ"**. **"בְּכָל אֶשֶׁר תֵּאָדָה נִפְשָׁךְ"** זהו כלל, שמותר לקנות הכל בכסף מעשר שני. **"בְּבָקָר וּבְצֹאן וּבַיִן וּבַשֶּׂכֶר"** זהו פרט, שהפסוק מפרט שמותר לקנות דווקא בקר וצאן וכו'. **"וּבְכָל אֶשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נִפְשָׁךְ"** חזר הפסוק וכלל, שמותר לקנות הכל. הרי שיש לנו כאן 'כלל ופרט וכלל' ואנו מרבים רק את מה שיש בפרט, כשם שהדברים המוזכרים בפרט הם פרי שיוצא מפרי, דהיינו בקר וצאן נולדים מאמא שלהם וכן יין נעשה מענבים ושכר נעשה מתמרים, והם גידולי קרקע, דהיינו שענבים ותמרים גדלים מהקרקע וכן צאן ובקר ניזונים ממה שצומח בקרקע, כך כל דבר שהוא פרי מפרי והוא גידולי קרקע אפשר לקנותו בכסף מעשר שני, אבל אסור לקנות בכסף מעשר שני דבר שהוא אינו פרי מפרי כגון מים ומלח או שאינו גידולי קרקע כגון דגים. *[הגמרא שאלה על 'פרט וכלל ופרט' והשיבה מ'כלל ופרט וכלל' לפי שדינם שווה.]*

כעת הגמ' מבארת את טעם המידות ואיך הם נדרשות, הגמ' מבארת זאת בדרך של קושיא ותירוץ:

מכדי וכו': בכל מקום שיש 'כלל ופרט וכלל' אנו מרבים את כל מה שהוא כעין הפרט, וא"כ קשה מה הכלל האחרון בא לומר לנו, והרי אנו מרבים את כל מה שבפרט כבר מהכלל הראשון?

תשובה: אהני לאוסופי וכו': ללא הכלל האחרון היינו חושבים שהכלל בא לרבות רק את מה שבפרט, אבל לא את מה שבעין הפרט (= שדומה לפרט), לכך נאמר הכלל לרבות גם את מה שבעין הפרט.

ותו: שאלה נוספת: בכל מקום שיש 'פרט וכלל ופרט' אנו מרבים את כל מה שהוא כעין הפרט, וא"כ קשה מה הפרט האחרון בא לומר לנו, והרי את מה שאינו כעין הפרט אנו ממעטים כבר מהפרט הראשון, ואת מה שבעין הפרט אנו מרבים מהכלל, וא"כ מה הפרט האחרון בא לומר לנו?

תשובה: אי לאו וכו': ללא הפרט האחרון היינו חושבים שהכלל בא להוסיף על הפרט והיינו מרבים גם את מה שאינו כעין הפרט, לכך נאמר הפרט האחרון למעט את מה שאינו כעין הפרט.

ומכדי תרין כללי ופרטי: הרי שני כללים ופרט כלומר 'כלל ופרט וכלל', וכן שני פרטים וכלל כלומר 'פרט וכלל ופרט' - בשניהם אנו דנים כעין הפרט. אם כן מה ההבדל ביניהם?

תשובה: איכא: יש הבדל, ב'כלל ופרט וכלל' אנו מרבים כעין הפרט אפילו דבר שדומה רק בצד אחד לפרט (כגון דגים שהם רק 'פרי מפרי' אבל לא 'גידולי קרקע'), ואילו ב'פרט וכלל ופרט' אנו מרבים רק דבר שדומה בשני צדדים (כגון עופות שהם גם 'פרי מפרי' וגם 'גידולי קרקע').

מכדי פרט וכלל: הרי ב'פרט' ואחר כך 'כלל' אנו מרבים הכל, וכן ב'מיעוט' ואחר כך 'רבו' אנו מרבים הכל. אם כן מה ההבדל ביניהם?

תשובה: איכא: יש הבדל, ב'פרט וכלל' מרבים אפילו 'עלים' כלומר עלים קשים שהם כמו זמורות, ואילו ב'רבו' ומיעוט' מרבים רק לולבים (וכן עלים רכים) ולא עלים קשים (תוס').

[תוס' מבארים את החילוק בין פרט וכלל לריבוי ומיעוט: 'כלל ואחר כך פרט' הפרט הוא פירוש של הכלל, אבל 'ריבוי ואחר כך מיעוט' אין המעוט פירושו של הריבוי אלא יש כאן קצת מיעוט וקצת ריבוי. ממילא 'בפרט וכלל' דהיינו כאשר הפרט קודם לכלל - אי אפשר לומר שהפרט הוא פירושו של הכלל כי הכלל עדיין לא נאמר, ולכן הכלל מרבה הכל כי הפרט כאילו אינו. אבל 'בריבוי ומיעוט' - גם כשהמיעוט קודם לריבוי הוא נשאר מיעוט, ולכן לא מרבים הכל].